

Årsberättelse 2013

Ragnar Söderbergs
STIFTELSE

Foto
Hamid Ershad Sarabi: sid. 9.
Kristoffer Hellman: sid. 4, 12, 20, 40, 89.
Daniel Jigenstedt: sid. 50, 65.
Lasse Lynchell: sid. 35.
Markus Marcetic: sid. 8, 14.
Johan Miderberg: sid. 50, 53, 54, 58, 61, 62.
Patrik Petterson: sid. 49.
Erika Weiland: sid. 31

Illustrationer
Josefina Söderberg

Redaktör, layout & produktion
Mona Norman

Copyright ©
Ragnar Söderbergs stiftelse

6.	Året i korta drag	42.	Pappa har aldrig rätt
12.	Ett år av förändring – igen	46.	Beviljade anslag
– Ragnar Söderbergforskare i medicin
14.	Sveriges unga akademi på nytt igen
– Anna Sjöström Douagi berättar	66.	So far, so good
– från Maria Kaspers horisont
16.	Beviljade anslag
– Ragnar Söderbergprojekt i ekonomi	70.	Beviljade anslag
– rättsvetenskap
30.	Oberoende granskning av statsförvaltningen
– intervju med Louise Bringselius	74.	Äldrerätt: normativa perspektiv på åldrande
– intervju med Ann Numhauser-Henning
34.	Master of Science in International Business	78.	Ett universitet är ett universitet är ett universitet
36.	Vardagliga beslut i extrema miljöer
– intervju med Markus Hällgren	82.	Årsredovisning
40.	Beviljade anslag
– humaniora	88.	Ragnar Söderbergs stiftelse

JAG SÄGER ER: DET FINNS EN EKONOMI I ALLT

NI KAN FÅ VAD NI VILL
OM NI KAN BETALA VAD DET KOSTAR
NI KAN STOPPA ETT JÄRNVÄGSTÅG
ELLER HEJDA ETT VATTENFALL

MED EN BLICK EN ENDA BLICK,
OM NI SAMLAT STYRKA NOG FÖR DENNA BLICK
NI KAN LYFTA ER I LUFTEN OCH SVÄVA FRITT
NI KAN BESTIGA DE HÖGSTA TOPPARNA AV REN IS
NI KAN SÄNKA ER I HAVET OCH SOVA I DESS DJUP

ALLT BEROR PÅ OM NI ÄGER DET
ERFORDERLIGA KRAFTKAPITALET

Dagligen möts vi på Ragnar Söderbergs stiftelse av en kraftfull text av författaren Artur Lundkvist, som står skriven på väggen i trapphuset.

VARSA GOD

– begrunda den och bläddra vidare för att få en glimt av Ragnar Söderbergs stiftelses verksamhetsår 2013.

ÅRET I KORTA DRAG

Ragnar Söderbergs stiftelse har de senaste åren befunnit sig i ett intensivt reformarbete. För första gången på många år vänder vi på alla stenar i verksamheten. Vi vill skapa nya stabila strukturer men är väl medvetna om att tradition och förnyelse går hand i hand och därför läggs vissa stenar tillbaka på samma plats igen. Vi vill inom ramen för vårt grunduppdrag skapa en modern, funktionell och effektiv organisation till det gemensamma bästa. Den största märkbara förändringen under det gångna året är den nya utlysningen inom de ekonomiska vetenskaperna, *Ragnar Söderbergprojekt i ekonomi*. I vår berättelse över år 2013 märker ni här och var ytterligare förändringar som gjorts.

5 april

Ingvar Lindqvistpriset: Seminariedag på Kungl. Vetenskapsakademien.

2 maj

Söderbergska handelspriset delades ut på Handelshögskolan i Stockholm till Klas Nyberg och Fredrik Sandgren, forskare i ekonomisk historia.

30 maj

Söderbergska priset i rättsvetenskap tilldelades Maarit Jänträ-Jareborg, Uppsala universitet, vid en tillställning vid Kungl. Vetenskapsakademien.

16 oktober

Sex forskare presenterades som Ragnar Söderbergforskare i medicin 2013.

4 november

Torsten och Wanja Söderbergs pris i design tilldelades den isländske formgivaren Hjalti Karlsson.

5 december

Handelshögskolan i Stockholm beviljades fem miljoner kronor till det nya programmet *Master of Science in International Business*.

1 maj

Ragnar Söderbergs stiftelse lanserar en ny webbsida.

6 maj

Ansökningsperioden startade för Ragnar Söderbergforskare i medicin. Perioden avslutades 3 juni.

13 augusti

Ansökningsperiod för projekt inom ekonomi, rättsvetenskap och humaniora började. Perioden avslutades 31 augusti.

24 oktober

Kungl. Vetenskapsakademien och Ragnar Söderbergs stiftelse grundade *Stiftelsen för Sveriges unga akademi*.

3 december

Fyra utvalda Ragnar Söderbergprojekt i ekonomi presenterades. Projekten presenterades närmare på Handelshögskolan i Stockholm i februari 2014.

9 december

Beviljade anslag i rättsvetenskap och humaniora presenterades.

ÅRET I SIFFROR

Fördelning av beviljade projektmedel i procent

47,1

Medicinska vetenskaper

34,7

Ekonomiska vetenskaper

14,0

Rättsvetenskap

4,2

Humaniora

281

Antalet ansökningar som inkom till stiftelsen under året

29

Det totala antalet projekt som finansierades under 2013

102

Stiftelsen har under det gångna året efter extern och intern beredning beviljat anslag till forskning för 102 miljoner kronor.

ETT ÅR AV FÖRÄNDRING

- igen

Larmrapporterna om sjunkande kvalitetsnivåer inom utbildnings- och forskningssektorn har på senaste tid duggat tätt. En iakttagelse som framskymtat i diskussionerna är att en anledning till denna kvalitetskras skulle vara de oupphöriga organisationsförändringarna. Det påstås att vi håller på att skruva för mycket i både skol- och högskolesystem. Vi reformerar sönder strukturerna. Vad som behövs är lugn och ro för att kunna utföra ett målmedvetet arbete. Med vår stiftelses förändringar vill vi bidra till att tidshorisonterna kan bli längre för våra anslagsmottagare, just så att det målinriktade arbetet kan fortgå.

Det gångna året har stiftelsen sjösatt en ny utlysning inom de ekonomiska vetenskaperna. Efter samspråk med olika konstellationer forskare har vi skannat av behov och önskemål och kalibrerat dem med våra egna idéer. Det är viktigt för oss att stämma av vårt förändringsarbete med forskarsamhället. Vi satsar inom detta vetenskapsområde fortsättningsvis på en fyraårig finansiering av mikromiljöer.

En annan förändring som jag gärna vill lyfta fram är ännu i sin linda – öppenheten för särskilda satsningar. Ragnar Söderbergs stiftelse kommer

att fortsätta med regelbundna utlysningar i våra kärnvetenskapsområden ekonomi, medicin och rättsvetenskap, men vi kommer också att mer aktivt än tidigare vara öppna för finansiering av satsningar som inte har sin givna plats i forskningsfinansieringssystemet. Ett exempel på en sådan satsning som redan gjorts är den inledande och fortsatta finansieringen av Sveriges unga akademi. Vi välkomnar er i forskarsamhället att lägga fram nya och djärva idéer.

Jag vill i detta sammanhang passa på att tacka alla sakkunniga, samarbetsparter och anslagsmottagare för ert engagemang under året. Det är detta engagemang som bidrar till att vårt arbete kan hålla en hög kvalitet.

Alla har vi olika attityder till förändringar. Som med så mycket här i livet handlar det om en rätt balans – i det här fallet mellan nyfiken öppenhet och hälsosam skepsis. Man kan med ryggmärgen reagera på en föreslagen förändring med frasen "Nej, så har vi aldrig gjort förr". Man kan också positivt utbrista "Ja, så har vi aldrig gjort förr!".

Kjell Blücker
vd

SVERIGES UNGA AKADEMI

på nytt igen

Sveriges unga akademi bildades den 27 maj 2011 på initiativ av Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) och med finansiering av Ragnar Söderbergs stiftelse. Syfte var att skapa ett tvärvetenskapligt forum och en forskningspolitisk plattform för unga framstående forskare i Sverige inom alla ämnesområden. Redan från start var planen att Sveriges unga akademi skulle knoppas av från KVA och bli en fristående, oberoende organisation. Den 24 oktober 2013 var det dags, *Stiftelsen för Sveriges unga akademi* instiftades av KVA och Ragnar Söderbergs stiftelse till akademins stora glädje.

Sveriges unga akademi spelar en stark roll i den internationella rörelsen av unga akademier som uppstått under de senaste åren. Ett engagemang utöver den egna forskarrollen och en önskan om en plattform där man kan mötas över sina ämnesgränser förenar initiativen. Sveriges unga akademi har idag 34 ledamöter vilka sedan starten genomfört en rad framgångsrika aktiviteter för att främja svensk forskning och utbildning. Akademien har glädjande nog blivit både en attraktiv mötesplats för ett urval av landets främsta unga forskare och en efterfrågad kreativ samarbetspartner för andra organisationer.

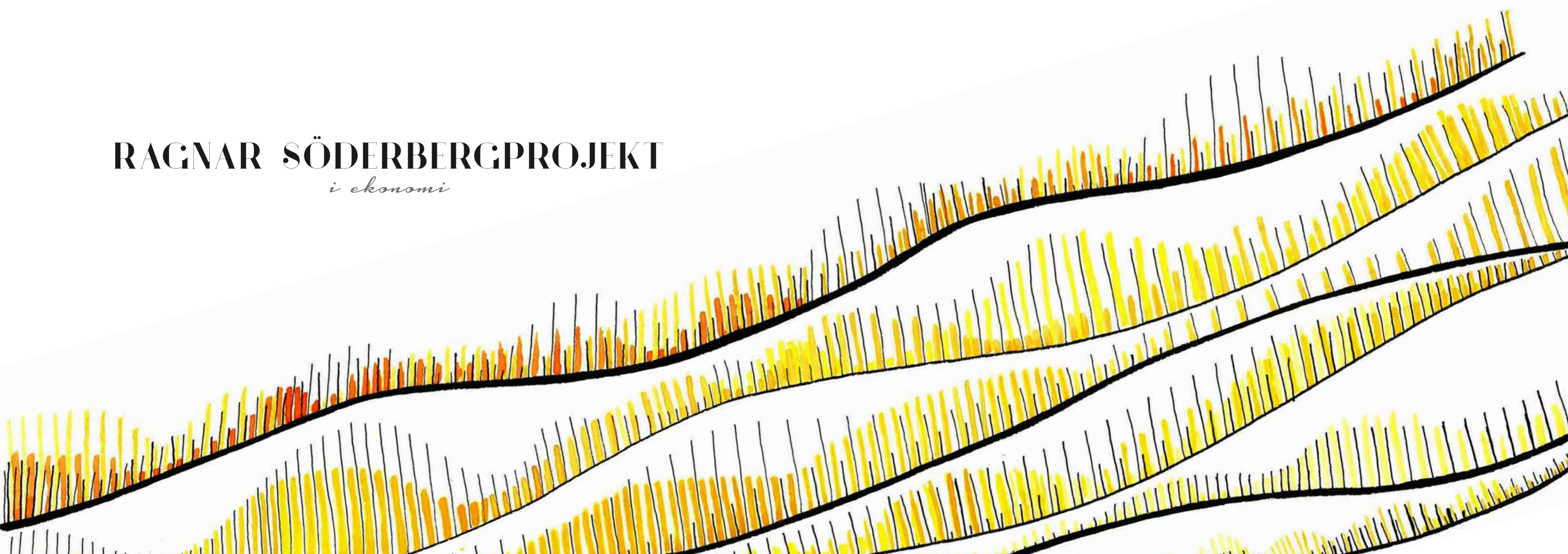
Sveriges unga akademi är den första och den enda unga akademien i världen som knoppats av helt och hållet för att stå på egna ben. Stiftelsen för Sveriges unga akademi har instiftats med huvuduppgift att sörja för att Sveriges unga akademi ska kunna fortsätta bedriva sin oberoende verksamhet. Detta har möjliggjorts av KVA och av generösa finansierare, varav Ragnar Söderberg stiftelse varit avgörande för akademins tillkomst.

Med den nya organisationen på plats och med ett fortsatt stöd av bland annat Ragnar Söderbergs stiftelse, är Sveriges unga akademi redo att fortsätta sitt arbete med att stärka vetenskap och forskning. Tvärvetenskapliga arrangemang, som vetenskaplig "speed dating", utåtriktad verksamhet, sommarforskar skola för gymnasieungdomar, forskningspolitik, nätverksprogram mellan forskare och riksdagsledamöter, och internationella aktiviteter, som samverkan med andra unga akademier i världen håller oss ständigt sysselsatta. Nya möjligheter, utmaningar och idéer uppstår dock hela tiden, vilket gör akademins arbete till en sjudande gryta av engagemang och nya förslag. Framtiden är därför långt ifrån utstakad, så varmt välkomna att följa med oss på vår spännande resa!

Anna Sjöström Douagi
vd, Sveriges unga akademi

RAGNAR SÖDERBERGPROJEKT

i ekonomi

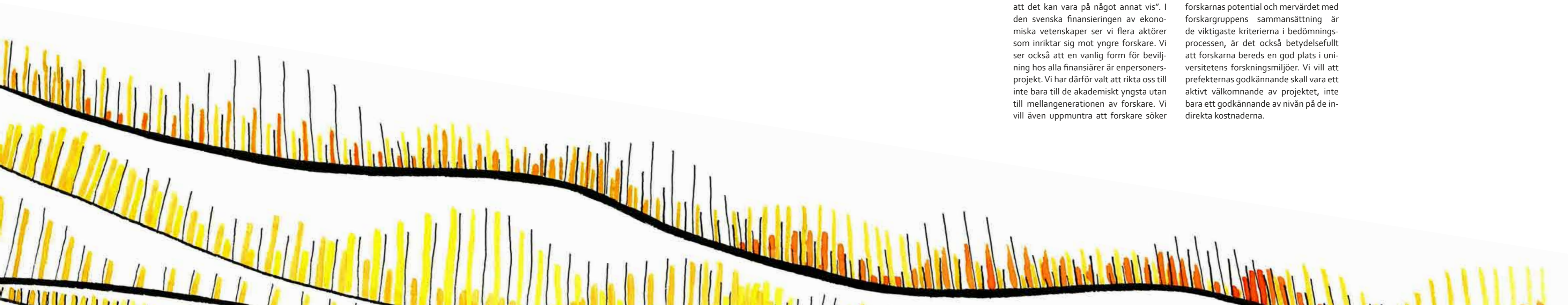
MIKROMILJÖER

Ragnar Söderbergs stiftelse introducerade år 2013 efter en omfattande dialog med forskarsamhället en ny utlysning, Ragnar Söderbergprojekt i ekonomi.

En av de professorer som då deltog i våra dialoger talade om vikten av "mikromiljöer". Vi som har läst umeåsociologen Stefan Svallfors bok *Kunskapens människa* kommer ihåg formuleringen "för många av de ledande forskarna är gruppen eller teamet en så självklar referenspunkt att de nästan inte förstår att det kan vara på något annat vis". I den svenska finansieringen av ekonomiska vetenskaper ser vi flera aktörer som inriktar sig mot yngre forskare. Vi ser också att en vanlig form för beviljning hos alla finansörer är enpersonersprojekt. Vi har därför valt att rikta oss till inte bara till de akademiskt yngsta utan till mellangenerationen av forskare. Vi vill även uppmuntra att forskare söker

sig samman i mindre grupper, tvärvetenskapliga om forskningsuppgifterna inbjuder till det.

I denna utlysning begär vi en avsiktsförklaring från de institutioner/institut som forskarna skall verka vid. *No man is an island*. Även om de vetenskapliga idéerna, forskarnas potential och mervärdet med forskargruppens sammansättning är de viktigaste kriterierna i bedömningsprocessen, är det också betydelsefullt att forskarna bereds en god plats i universitetens forskningsmiljöer. Vi vill att prefekternas godkännande skall vara ett aktivt välkomnande av projektet, inte bara ett godkännande av nivån på de indirekta kostnaderna.

Per Krusell

Ordförande för sakkunniggruppen

SAKKUNNIGA

Ekonomiska vetenskapen

Per Krusell

professor i nationalekonomi
*Institutet för internationell ekonomi
Stockholms universitet*

Ulf Elg

professor i företagsekonomi
*Institutet för ekonomisk forskning
Lunds universitet*

Tore Ellingsen

professor i nationalekonomi
*Institutionen för nationalekonomi
Handelshögskolan i Stockholm*

Susanna Fellman

professor i business history
*Avdelningen för ekonomisk historia
Handelshögskolan vid Göteborgs universitet*

Carin Holmquist

professor i företagsekonomi
*Institutionen för företagande och ledning
Handelshögskolan i Stockholm*

*Laurence
Romani*

Med i gruppen är också
*Sana Louise
Muhn*

*Charlotte
Holgersson*

Ragnar Söderbergprojekt i ekonomi

Ledning av kulturell
MÅNGFALD

Handelshögskolan i Stockholm

Mångfaldsbegreppet inbegriper idag många aspekter såsom kön, etnicitet, ålder, sexualitet, trosuppfattning och kroppslig funktion. Även nationell kultur har blivit en mångfaldsfråga. Alla dessa kategorier är uttryck för kulturell mångfald. Kulturell mångfald bygger på idén om tolerans för kulturella olikheter, vilka syftar till att förbättra organisationers resultat. Ny forskning visar att dominerande teorier och praktiker för ledningen av kulturell mångfald paradoxalt nog är oetiska då de låser fast människor i kategorier. Människor fräntas därmed sin mänsklighet och detta omöjliggör en respektfull relation i förhållande till grundläggande humanistiska värderingar.

Forskningsprojektet avser att studera vad som faktiskt händer i organisationer som aktivt försöker utveckla ett ledarskap för kulturell mångfald. Med etnografiska metoder undersöks hur medarbetare och chefer hanterar kulturell mångfald i det praktiska vardagsarbetet. Studien fokuserar även på medarbetarnas syn och förväntningar på frågor som rör kulturell mångfald och därmed utforskas huruvida kulturell mångfald kan ledas utifrån starka etiska grunder. Projektets strävan är att utveckla ny kunskap kring en ledning av kulturell mångfald som är respektfull och etiskt grundad.

Ragnar Söderbergprojekt i ekonomi

Intuition och reflektion i ekonomiskt
BESLUTSFATTANDE

Linköpings universitet

Att individer ibland fattar beslut som inte kan förklaras utifrån traditionella nationalekonomiska antaganden om en rationellt kalkylerande homo economicus är väl fastlagt. Psykologiska teorier om två olika system i hjärnan som interagerar med varandra – det snabba intuitiva "System 1" och det långsamma reflekterande "System 2" – har på senare år fått stor uppmärksamhet. Dock vet vi väldigt lite om hur, när och varför intuitivt beslutsfattande skiljer sig från mer analytiskt beslutsfattande och om detta leder till sämre eller bättre beslut. Detta projekt syftar till att systematiskt fylla denna kunskapslucka genom att kombinera ekonomiska beslutsexperiment med mätning av biologiska markörer och hjärnaktivitet.

Projektet involverar tre huvudsakliga sätt att experimentellt variera graden av intuitivt respektive reflekterande tänkande: tidspress, kognitiv belastning och hormonbehandling (Ghrelin). Tre olika områden av ekonomiskt beslutsfattande kommer att undersökas: i) prosocialt beslutsfattande, ii) beslutsfattande som involverar risk, iii) beslutsfattande över tid. Genom att studera dessa beteenden är förhoppningen att kunna ge svar på exempelvis om individers intuitiva respons är att agera själviskt och kortsiktigt, och om vi endast agerar prosocialt och långsiktigt när vi haft tid att tänka efter. Projektet är tvärvetenskapligt och involverar forskare med bakgrund i nationalekonomi, psykologi och neurovetenskap.

*Gustav
Tinghög*

*Daniel
Västbjäll*

Med i gruppen är också
*Michael
Kinchlen*

*Tommy
Andersson*

*Ola
Andersson*

Med i gruppen är också
*Alexander
Rehgen*

*Enik
Wengström*

Ragnar Söderbergprojekt i ekonomi

Beteendenaspekten av institutionell
DESIGN
Lunds universitet

Forskningsprojektet syftar till att studera beteendemässiga aspekter av institutionell design. Utgångspunkten är att en institution är en formell och centraliserad struktur. Det finns många exempel på sådana institutioner: hur man skapar centraliserade anbudsförfaranden vid offentlig upphandling, hur man designar auktioner för spektrumlicenser, hur man fördelar skolplatser givet föräldrarnas preferenser för skolor eller hur man organiserar centraliserade institutioner för organtransplantationer.

Beroende på hur de formella regelverken utformas kommer agenternas (exempelvis företag,

föräldrar eller sjukhus) beteende med stor sannolikhet att påverkas. Det kan finnas strategiska hänsynstaganden eller dynamiska effekter som agenterna försöker anpassa sitt beteende efter. Forskningsprojektet kommer specifikt att inrikta sig mot två olika fokusområden: (a) hur formella och centraliserade institutioner skall utformas givet att specifika mål skall uppnås och (b) vilka beteendenaspekter som följer av specifika institutionella utformningar. Projektet kommer att undersöka olika frågeställningar – baserade på praktiska problem – som kan kopplas till (a) och (b) genom teoretisk forskning, empiriska studier och experimentella metoder.

Ragnar Söderbergprojekt i ekonomi

Makroekonomiska modellens UNDERLIGGANDE ANTAGANDEN

Uppsala universitet

Makroekonomiska variabler som arbetslöshet och inflation är helt centrala för ett samhälles ekonomiska välmående. Ett samhälle består dock av enskilda individer och företag och det är deras samlade agerande som bestämmer den makroekonomiska utvecklingen. Under de senaste decennierna har därför modeller som syftar till att förklara makroekonomiska samband i allt större utsträckning tagit avstamp i en analys av enskilda individers och företags ageranden.

Alternativa teoretiska antaganden leder ofta till likartade förutsägelser om sambanden mellan makroekonomiska variabler men har visat

sig leda till vitt skilda rekommendationer kring hur ekonomisk politik skall bedrivas. Trots detta finns bristfälliga empiriska belegg för vilken av de olika teoretiska ansatserna som bäst beskriver verkligheten.

Forskningsprojektet syftar till att fördjupa kunskapen om relevansen i de underliggande antaganden som ligger till grund för individers och företags agerande. Genom att använda unika svenska registerdata kan projektet studera hur individer och företag agerar och interagerar och därmed bidra till att utveckla ett bättre underlag för ekonomiskpolitiskt beslutsfattande.

OBEROENDE GRANSKNING

av statshörvaltningen

En person stiger in på kontoret och hennes närvaro är alldeles självklar. Samma person driver ett mycket omtalat forskningsprojekt som har beviljats anslag om närmare två miljoner kronor.

Hennes namn är Louise Bringselius och hon framstår som en mycket alert, glad och samtidigt mycket avslappnad person. Nyligen har hennes senaste forskningsprojekt, en djupgranskning av Riksrevisionen, publicerats i form av den uppmärksammade boken *Organisera oberoende granskning: Riksrevisionens första tio år*. Boken kritiserar ett flertal punkter i Riksrevisionens verksamhet och organisation. Bland annat pekar Bringselius på brister i Riksrevisionens organisation och effektivitet.

A close-up portrait of Louise Bringselius, a woman with long blonde hair and blue eyes, looking directly at the camera with a slight smile. She is wearing a gold earring.A circular logo containing the letters 'LB' in a bold, white, serif font. The letter 'B' has a green vertical bar on its right side. The logo is positioned in the upper right corner of the page.

LB

Louise Bringselius
Docent i företagsekonomi
Lunds universitet

PÅGÅENDE FORSKNING

I alla utvecklade demokratier finns en struktur med en högsta oberoende granskningsmyndighet, som har till uppgift att granska regeringskansli och statsförvaltning – en Supreme Audit Institution (SAI). Forskningsprojektet avser att studera hur organisation och ledarskap påverkar en SAI:s oberoende.

Efter magisterexamen gick Louise Bringselius ut i näringslivet, där hon hann arbeta i fyra år innan hennes akademiska karriär började. Då hade hon genom sparande och aktiehandel lyckats skapa ett tillräckligt stort kapital för att själv kunna finansiera sin första doktorandtid.

– Så gärna ville jag doktorera och forska, det var en dröm som gick i uppfyllelse. Jag hade inte något behov av ekonomiska incitament. Jag presterade på ren entusiasm, säger Bringselius.

Som doktorand utredde hon Riksrevisionen.

– Jag gjorde en kanske lite onödigt ambitiös avhandling på 92 intervjuer på Riksrevisionen. Jag gjorde detta under fem års tid, så jag lärde känna människorna, organisationen och synade sömmarna. Jag kunde se att det fanns brister i flera dimensioner. 2008 lade jag fram avhandlingen och snart därefter kom Riksrevisionsutredningen med två rapporter som var väldigt kritiska. Det var en lättnad när det inte längre var ”bara jag” som kritiserade, berättar Bringselius.

Efter avhandlingen har Bringselius fortsatt att utreda Riksrevisionen och publicerade, inom ramen för projektet, en bok som har fått stor uppmärksamhet och god kritik. Den är ett resultat av tio års studier av Riksrevisionen och diskuterar förutsättningar för oberoende granskning. Där pekar hon på en rad problem som myndigheten har ställts inför och varför dessa problem är av stor betydelse.

Nu fortsätter forskningsprojektet med en internationell jämförelse med England och USA samt med bearbetning av viss data från minst elva länder totalt. I den pågående engelska studien samarbetar Bringselius med Jeremy Lonsdale, en ansedd forskare i fältet och som hon i sin doktorsavhandling själv refererade till. Nu ska de skriva en bok tillsammans om sina forskningsprojekt.

– I National Audit Office, den engelska motsvarigheten till Riksrevisionen, ser vi andra problem än i det svenska ditot. Det är spännande att se att det ibland är raka motsatser i jämförelsen mellan de olika länderna, berättar Bringselius.

Louise Bringselius är en ung kvinna. Jag häpnar över hur hon har hunnit med så mycket på så kort tid att jag till slut ställer frågan som man egentligen aldrig får ställa – den om hennes ålder.

– Jag var 28 år när jag började doktorera och fyller snart 40 år, så jag har verkligen hunnit med mycket, konstaterar Bringselius. Hon pratar på ett sätt som närmast kan beskrivas som en kulspruta.

– Jag hade presterat väldigt bra väldigt snabbt, jag hade haft en internationell karriär och hade många goda vitsord från min tidigare karriär. Jag var både strategisk och driftig, förklarar Bringselius.

”Det är i dikesrenen de stora upptäkterna görs, inte på de stora vägarna.”

Jag funderar ett kort ögonblick över om hon har en imponerade lungkapacitet, för lika hänförd som jag är över vad det är hon faktiskt säger, blir jag av hur hon säger det. Jag tänker att det finns en symbolik i hennes sätt att prata och hennes hela uppenbarelse. Hon är genomtänkt, skarp och ruskigt effektiv. Bringselius disputerade med lovord, talar åtta språk och har två barn. Hon spelar tennis, löptränar och håller på att ta körkort för motorbåt. Hon är kort och gott en person som har fått mycket ur händerna, inte bara i sin forskarkarriär.

– Det vill jag samtidigt betona; forskarkarriären är ju mycket sällan en rak väg att vandra på. Man måste våga tänka självständigt, lita på sitt eget omdöme och titta utanför de upptrampade stigarna. Särskilt i det här ämnet som är en sådan hybrid, där det inte finns några räta vinklar utan där man tvingas bygga sin egen grund på något vis. Det är i dikesrenen de stora upptäkterna görs, inte på de stora vägarna, säger man ju, avslutar Bringselius.

Mona Norman

Master of Science in
INTERNATIONAL BUSINESS

Ragnar Söderbergs stiftelse har beviljat Handelshögskolan i Stockholm 5 miljoner kronor för att tillskapa det nya programmet *Master of Science in International Business*. Utbildningsprogrammet syftar till att attrahera och utveckla svenska och internationella talanger med fokus på internationella karriärer i globala företag. Det är ett forskningsnära program och studenterna kommer att i små grupper arbeta i forskningsprojekt tillsammans med forskare på skolan.

–Vi kommer att engagera en rad internationella och svenska företag i utbildning genom fallstudier, gästföreläsningar och olika projekt för att stärka industrins och handelns ställning på Handels och skapa fler kontaktytor mellan svensk industri och studenterna, säger rektor Karl-Olof Hammarkvist.

MIH

Markus Hällgren
Professor i företagsekonomi
Umeå universitet

PÅGÅENDE FORSKNING

Projektet fokuserar på vardagliga aktiviteter i extrema miljöer – vilket inkluderar organisationer såsom bergsklättringsexpeditioner och akutsjukvård. Vardagliga händelser i de här organisationerna kan skapa stora beslutsrelaterade utmaningar eftersom det finns en hög osäkerhet i vad och när något ska inträffa.

Vardagliga beslut i **EXTREMA MILJÖER**

– Idén väcktes när jag läste om en sann och mycket dramatisk bergsklättringshistoria som har kommit att bli legendarisk. Innan dess hade jag aldrig tänkt tanken om att forska på extrema miljöer, säger Markus Hällgren med en tydlig norrländsk dialekt.

Hällgrens projektgrupp *Extreme Environment – Everyday Decisions* (TripleED) fokuserar på beslutsfattande och organisering i extrema miljöer. Med extrema miljöer menas miljöer där människor kan komma till fysisk eller mental skada. Konsekvenserna av handlingar i vardagen ligger ofta så långt bort att det är svårt att se samband – och ibland faktiskt rent omöjligt att göra det eftersom det hinner gå så lång tid att det är svårt att isolera en händelse från en annan.

– I extrema miljöer blir konsekvensen av en handling nästan omgående. Tanken är att kunna följa förloppet från beslut till utfall mycket snabbare än i det vardagliga, där det kan ta ända upp till tio år innan resultatet av

en handling egentligen kan utvärderas, berättar Hällgren.

TripleED studerar samma faktorer som i traditionell forskning inom organisationsteori, bland annat gruppdynamik, beslutsfattande och riskhantering. Den stora skillnaden gentemot andra projekt som också studerar extrema miljöer är att Hällgren fokuserar på framgångarna istället för att utreda misstagen och olyckorna.

– Mycket är direkt jämförbart till det vardagliga livet – som till exempel resurser, planering och organisering, Hällgren förekommer mig just som jag skulle ställa frågan och fortsätter:

– Vi menar att det finns lärdomar för att hantera vardagen, som ändå är en väsentlig del av vårt liv. Det där tråkiga, byråkratiska och systematiska arbetet som majoriteten av oss hanterar dagligen kan analyseras och förbättras.

”Projekt är bra på mycket men det är långt ifrån en problemfri verksamhet.”

Trots Hällgrens nedtonade och lugna sätt tycker jag mig kunna uppfatta en äventyrsanda när han pratar om extrema miljöer. Medan han noga beskriver allt om projektet så smålar han konstant, vilket avslöjar hans genuina intresse för forskningen.

Projektgruppen åkte till Mount Everest, världens högsta berg, våren 2013. Gruppen bestod av 14 personer, varav nio av dem skulle klättra upp till toppen. Där bland fanns Chris Klinke, en mycket rutinerad och välkänd klättrare. Fyra forskningsassistenter och Hällgren själv skulle bli kvar längre ner för att samla in data.

– Jag var så nervös inför toppattacken! Jag kände ju ett visst ansvar, som projektledare, och plötsligt var det skarpt läge! Det gick dock bra för samtliga deltagare, berättar Hällgren ivrigt.

Projektgruppen hade tänkt uppdatera sin webbsida löpande från Mount Everest men tekniken och mottagningen ställde till det för gruppen som gav upp sina försök ganska omgående. Det råder dock ingen brist på insamlingsdata från expeditionen. Intervjumaterialet är cirka 150 timmar långt. Vanligtvis brukar en intervju-timme uppgå till cirka 15 skrivna sidor efter transkription. Därtill finns också cirka 4000 bilder. Projektgruppen har också tillgång till statistik på alla expeditioner som någonsin gjorts på nepalesiska sidan av Himalaya (Himalayan database) – som i sig är ett omfattande

material. Trots det enorma material som räknats upp kvarstår det observationsmaterialet, som är TripleEDs huvudsakliga metod. Där kan man räkna till deltagande observationer under två månader av fem personer (drygt 300 tätskrivna A4), 40 timmar videoupptagningar och 20 timmar radiotrafik.

– Det finns så sjukt mycket material från expeditionen att jag nästan blir rädd för att ta tag i det, snarare än att bli motiverad, suckar Hällgren. Trots det har Hällgren publicerat artiklar på löpande band sedan projektstarten.

Jag har sett Hällgrens publikationslista och fastnade på en provokativ rubrik som löd ”Projekt är farliga!” som jag ber honom att utveckla.

– Projekt är bra på mycket men det är långt ifrån en problemfri verksamhet, säger Hällgren snabbt.

Hällgren nämner IT-projekt och byggprojekt som exempel. Han menar att de ofta blir dyrare än väntat, levererar inte vad de borde och framför allt inte i tid. Samtidigt utvärderas personer i projekten utifrån hur de presterar.

– Det skapar tunnelseende i vardagen, och liknar på många sätt det som kallas för toppfeber i klättringsvärlden. ”Vi kan ju inte ge upp nu”-mentalitet; då är man ute efter kortsiktiga vinster baserade på emotionella beslut istället för att underbygga beslut med information och analyser, förklarar Hällgren.

Hällgren menar att man lite för ofta talar om de positiva delarna av att arbeta i projekt, att klara av att driva igenom projekt trots förändrade förutsättningar och att göra avvikelser från en utsatt plan för att nå uppsatta mål. Då väljer man också bort de negativa aspekterna, så som vilka mål det är som egentligen uppnås och på vilken bekostnad det sker.

– Det är människor som jobbar i verksamheterna, vilka konsekvenser drabbas dessa människor av? Hur påverkas ledningar, verksamheter och varför lämnar personal som arbetar i projektform oftare sina anställningar? frågar Hällgren.

TripleED studerar också en annan form av extrema miljöer, nämligen akutsjukhus. Forskningsgruppen menar att det är särskilt intressant att observera att akutsjukvården inte är så dramatisk som vi målar upp den.

– Det är inte så ofta det kommer in någon som är skottskadad eller som måste intuberas och akutopereras. Det ska dock sägas att akutsjukvården i Stanford, i ett av världens kanske rikaste områden, nog inte är lika utsatt för dramatiska händelser, säger Hällgren och skratrar.

En intressant observation från sjukvården, som kan kopplas till många andra så väl extrema som vardagliga miljöer, är den bild som de som arbetar skapar och upprätthåller. Hällgren menar att det finns en diskrepans mellan vad som faktiskt händer och vad som förmedlas utåt.

– Bilden är dock viktig, den håller oss alerta och skapar

ett förtroende. Bilden av oss själva är också identitetsskapande såväl som viktig för gruppdynamiken och organiseringen som helhet, förtydligar Hällgren.

Gruppdynamik är ett av de stora problemen i organisationer. Ju längre tiden går desto mer träder varje persons individuella drag fram. Faran kommer dock när man börjar ifrågasätta ledningen. Motsatsen är också farlig; där grupper som saknar en tydlig hierarki har en för stor tilltro till gruppen som helhet och till något gemensamt större.

Bland andra lärdomar från projektet beskriver Hällgren betydelsen av rutiner och kunskap om hur olika händelser ska hanteras samt den fragmentisering som kan följa av temporära organiseringar. Han pratar också om nyanserna av allvarliga situationer.

– Det behövs inte vara så extremt för att kunna vara kritiskt ändå. Man måste vara uppmärksam och uppfatta när det vardagliga övergår till ett allvarligt läge, förklarar Hällgren.

Hällgren vill också studera kommersialisering av aktivitetsturismindustrin framöver. Den växer på alla bredder och längder. Allt från cykling, skidåkning, dykning till klättring lockar människor att utmana sina skyddade gränser – att göra ett utfall från vardagen. Antagligen är det ett kontrollerat sätt att utmana sig själv. Det skulle vara intressant att forska mer om detta i framtiden, säger Hällgren med ett leende.

Mona Norman

BEVILJADE ANSLAG

Humaniora

Statsporträtt och den europeiska maktkampen

Peter Ericsson, Uppsala universitet

1 232 000 kronor

Världsutställningar i ett unikt källmaterial

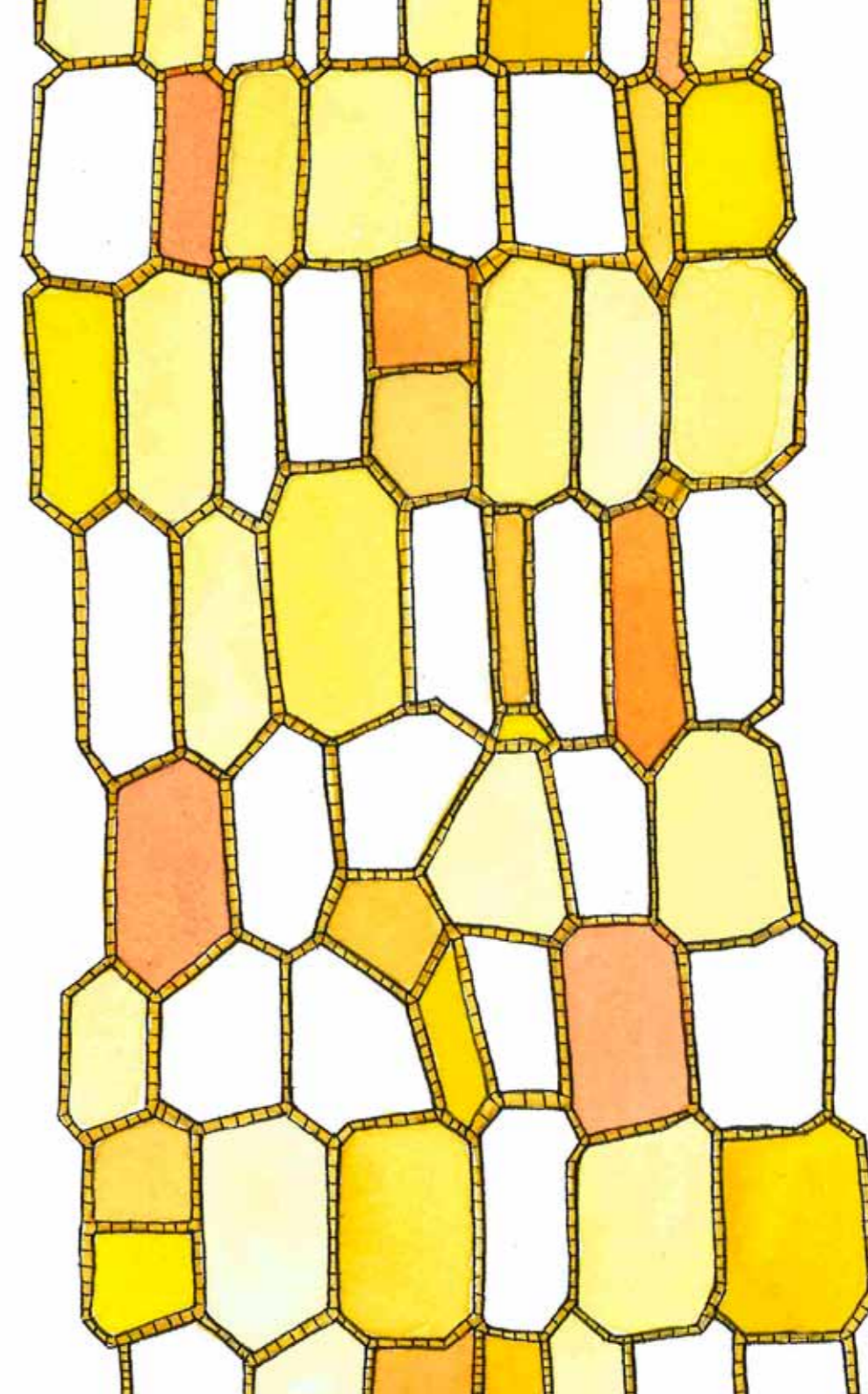
Alexander Husebye, Centrum för Näringslivshistoria

1 013 528 kronor

Slottsarkitektkontorets ritningssamling på Stockholms slott

Berit Edling, Kungl. Hovstaterna

664 800 kronor

PAPPA HAR ALDRIG RÄTT

Min dotter hade suttit en lång stund vid köksbordet och arbetat med sin filosofiläxa. Det var för en gångs skull alldeles knäpptyst i rummet, hennes iPhone låg släckt och stilla utan den musik som annars fyller en tonårsflickas dag. Jag såg på hennes stilla men engagerade kroppshållning hur fokuserad hon var när hon läste, funderade och strök över det ena textsjoket efter det andra med sin neongula tuschpenna. Det enda ljud som hördes var pennans envisa gnisslande mot det glatta pappret i läroboken men plötsligt tittade hon upp och utbrast "Pappa, du vet väl att du aldrig har rätt!"

Jovisst är det så, att som far till fyra döttrar så vet jag sedan länge att jag väldigt, väldigt

sällan har "rätt" och att mina goda råd och genomtänkta förslag till lösningar på deras olika problem är ganska ointressanta. Detta påminns jag ständigt om i mycket tydliga och stundtals ganska kraftfullt formulerade ordalag; men det är ju inte bara tonåringar som "vet bäst!" utan denna inre attityd tror jag följer flera av oss genom livet som en mycket viktig drivkraft. Nyfikenhet och upptäckarglädje kallas kanske detta fenomen till vardags. Vår sociala fostran gör att vi gärna vill framstå som lyssnande, reflekterande och även emellanåt villiga att acceptera andras idéer, men utan tron att vi själva ibland vet bättre och vill motbevisa en sanning eller auktoritet så skulle ingen utveckling ske.

”Vårt bidrag som stiftelse är att söka identifiera dessa personer, att finansiera och även på andra sätt söka uppmuntra dem i deras jakt efter ny kunskap.”

Min dotter hade just läst om den österrikiska filosofen Karl Popper som hävdar att man aldrig en gång för alla kan bevisa en teori och att all vetenskaplig kunskap därför måste anses tillfällig och provisorisk. Med ny kunskap och nya perspektiv kan ju en teori visa sig vara falsk, men ändå gör vi framsteg just genom att allt fler teorier och sanningar utmanas och med ny kunskap visar de sig vara felaktiga. Visst närmar vi oss därmed stegvis en sanning när antalet tänkbara teorier minskar men ”rätt” får vi aldrig, tack och lov. Sanningar finns inte.

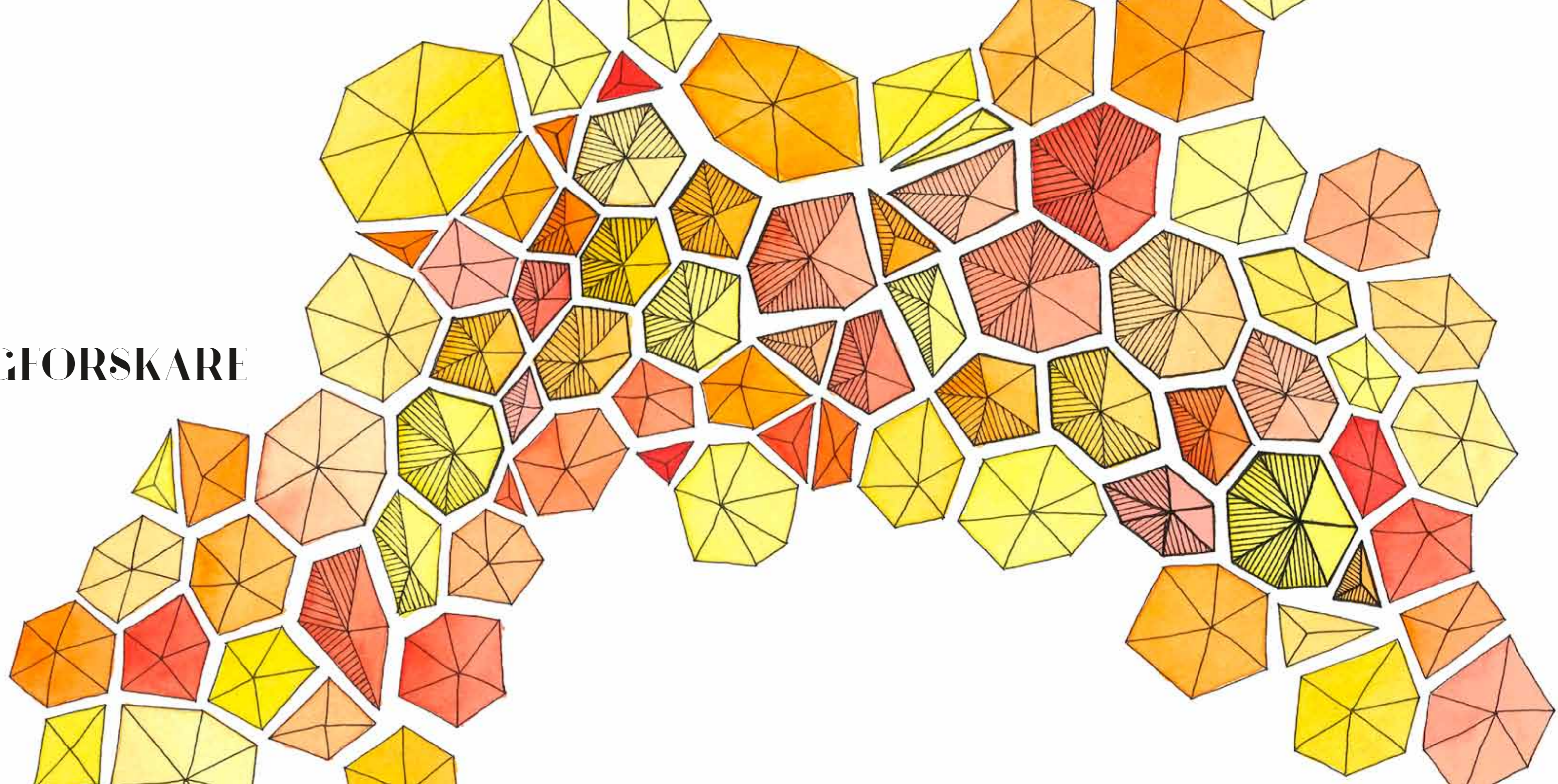
De entusiastiska, härliga och briljanta unga forskare som stiftelsen finansierar kallar vi för ”framtidens främsta forskare” men det här är inga vare sig tonåringar eller personer som drivs av att motbevisa en upplevd auktoritet i form av en föräldragestalt. Dock utmanar de ständigt existerande sanningar och söker nya lösningar, nya svar, i en ständig jakt och ett tempo som kommer att göra dem till ledare inom sina forskningsområden framöver. Vårt bidrag som stiftelse är att söka identifiera dessa personer, att finansiera och även på andra sätt söka uppmuntra dem i deras jakt efter ny kunskap.

Som stiftelse arbetar vi själva ständigt med att utveckla vår verksamhet. Vi försöker också utmana och finna nya vägar men visst finns det en del trögheter, fast det är vi tacksamma för. Det ger oss något att kämpa mot, något att utmana. Vi strävar efter att förfina vår process för sakkunniggranskning och försöker ta vara på de erfarenheter som vi gör. Vi räds inte misstag ty de är oundvikliga men de vore meningslösa om vi inte lärde oss av dem.

Vi önskar alltid att vi hade resurser att finansiera ännu fler av ”framtidens främsta forskare” men att ha begränsade resurser tvingar oss att vara effektiva och uteslutande fokusera på det vi anser viktigt. Vi vill känna att varje krona som vi anslår till forskning ska vara mycket noga övervägd, sakkunnigt granskad och på sikt ge maximal nytta för den vetenskapliga forskningen. En uppgift som inte går att uppfylla men det är ändå vår strävan. På den vägen fortsätter vi och till dig min älskade dotter som så engagerat och kärleksfullt utmanar mig vill jag ändå hävda att det faktiskt finns åtminstone en ”sanning” trots allt, för visst stämmer det att pappa aldrig har rätt?

Ragnar Söderberg

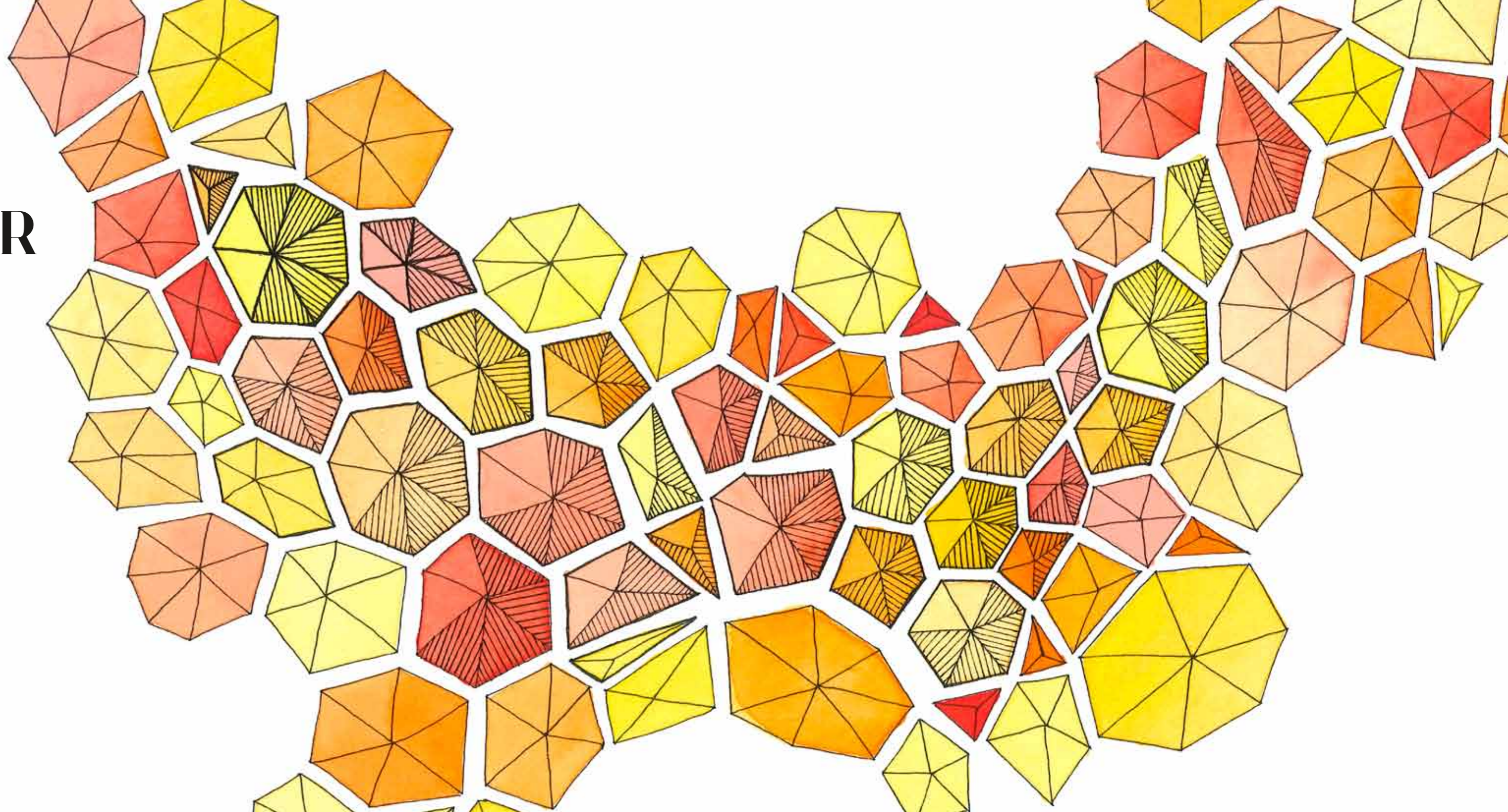
RAGNAR SÖDERBERGFORSKARE
i medicin

ORIGINELLA IDÉER

All grundforskning arbetar i ett långt perspektiv. När forskarna har snäva tidshorisonter, små och kortsiktiga anslag, osäkra anställningsförhållanden riskeras deras möjligheter att ta de djärva greppen. Yngre personer som har nydanade idéer, redan uppvisade färdigheter och driftiga ambitioner att utveckla medicinsk forskning bör därför få goda möjligheter att själva skapa sin forskarväg.

Det femåriga anslaget *Ragnar Söderbergforskare i medicin* ger en plattform med egen lön, ytterligare lö-nemedel och driftsanslag. Under projektiden kan anslaget nyttjas med flexibilitet beroende på hur forsknings- och finansieringsbilden förändras. Dialog med, och återkoppling till, stiftelsen ser vi som positivt.

Carl-Henrik Heldin
Ordförande för sakkunniggruppen

SAKKUNNIGA

Medicinska vetenskapen

Carl-Henrik Heldin

professor i molekylär cellbiologi
*Ludwiginstitutet för cancerforskning
Uppsala universitet*

Sven Enerbäck

professor i medicinsk genetik
*Institutionen för biomedicin
Göteborgs universitet*

Patrik Ernfors

professor i molekylär neuroutveckling
*Institutionen för medicinsk biokemi och biofysik
Karolinska Institutet*

Olle Korsgren

professor i transplantationsimmunologi
*Institutionen för immunologi, genetik och patologi
Uppsala universitet*

Olle Lindvall

professor i neurologi
*Institutionen för kliniska vetenskaper
Lunds universitet*

Olle Stendahl

professor emeritus i medicinsk mikrobiologi
*Institutionen för klinisk och experimentell medicin
Linköpings universitet*

Ann-Christine Syvänen

professor i molekylär medicin
*Institutionen för medicinska vetenskaper
Uppsala universitet*

Marie Wahren-Herlenius

professor i experimentell reumatologi
*Institutionen för medicin
Karolinska Institutet*

Johan Flygare
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2013
Lunds universitet

Malin Lagerström
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2013
Uppsala universitet

Olov Andersson
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2012
Karolinska Institutet

Marie Carlén
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2012
Karolinska Institutet

Fredrik Lanner
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2013
Karolinska Institutet

Anders Rosengren
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2013
Lunds universitet

François Lallemand
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2012
Karolinska Institutet

Mia Phillipson
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2012
Uppsala universitet

Fredrik Swartling
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2013
Uppsala universitet

Anna Wredenberg
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2013
Karolinska Institutet

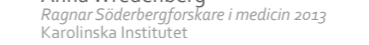
Maria Kasper
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2012
Karolinska Institutet

Marie Lagerquist
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2012
Göteborgs universitet

Camilla Svensson
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2012
Karolinska Institutet

Lisa Westerberg
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2012
Karolinska Institutet

Nya nedskap för studien och behandling av
BLODBRIST

Lunds universitet

Vårt blod består huvudsakligen av röda blodkroppar som blodet behöver för att kunna transportera syre. Miljontals människor i världen har för få röda blodkroppar, ett sjukdomstillstånd som kallas anemi. Dessvärre är många anemiska patienter inte hjälpta av dagens behandlingsalternativ.

Forskningsprojektets första mål är att förstå den instruktionssignal som skickas för att en cell ska börja producera röda blodkroppar. Studien har redan knäckt en stor del av koden och bevisat att den signalen fungerar genom att programmera om bindvävsceller från huden direkt till celler som kan producera röda blodkroppar. Genom att kartlägga mekanismen bakom upptäckten skapar vi nya sätt att studera och behandla anemi.

Det andra målet är att identifiera nya måltavlor för anemibehandling genom ökad förståelse av

de faktorer som stimulerar och blockerar bildandet av de celler som producerar röda blodkroppar. Med hjälp av genetiska screeningmetoder ska 200 sådana faktorer studeras. Förutom att lära oss mer om hur produktionen av röda blodkroppar regleras är förhoppningen att denna studie ska kunna identifiera nya läkemedelsmåltavlor.

Det tredje målet är att utveckla nya läkemedel för patienter med en speciell form av anemi som heter Diamond-Blackfan-anemi. Studien har redan testat över 12 000 olika substanser och hittat en grupp molekyler som kan korrigera det underliggande felet i denna sjukdom. Nu vill vi förstå hur dessa läkemedelskandidater fungerar och förbättra dem så att de kan användas för att behandla patienter med Diamond-Blackfan-anemi.

*Johan
Flygare*

*Malin
Lagerström*

Reglering av
SMÄRTA OCH KLÅDA

Uppsala universitet

Kronisk klåda är ett av de vanligaste symptomen vid sjukdomar som psoriasis och atopisk dermatit. Kronisk smärta är ett stort problem i dagens samhälle. Nästan 20 procent av Sveriges befolkning drabbas någon gång i livet av denna sjukdom och i många fall leder det till ett livslångt lidande. Smärta får oss att reagera snabbt och undvika det som kan skada oss. En korrekt reaktion kan vara skillnaden mellan en farlig och en ofarlig situation.

Detta projekt fokuserar på de nätverk av nervceller som registrerar och reglerar smärta och andra känselintryck såsom klåda. Vår förmåga att tolka vår omgivning och reagera på ett lämpligt sätt regleras av komplexa system i kroppen där nervceller tar emot information, bearbetar den och skickar ut ett svar.

Studien har tidigare hittat de nervceller som leder brännande, mekanisk och inflammatorisk smärta från huden till ryggmärgens nervceller. Nu arbetar vi vidare med att studera de nätverk i ryggmärgen som förmedlar och reglerar kän-

selsignaler för att identifiera vilken roll dessa celler har i normalfallet och vid sjukdom. Vi studerar beteendet både hos möss där vissa gener eller nervceller är borttagna och hos möss där vissa celler kan aktiveras och hämmas via ljus eller kemiska ämnen. Studien vill även visa hur olika nervceller samspelar med varandra i kroppen. Genom att använda ett så kallat tvåfotonmikroskop kan vi direkt i vävnaden studera nervceller då de aktiveras eller hämmas av olika sensoriska stimuli såsom tryck, värme och klådframkallande ämnen.

Ett av forskningsprojektets mål är att hitta de nervceller som vid lätt beröring kan minska känslan av smärta, detta för att senare kunna stärka dessa cellers funktion med hjälp av läkemedel. Det huvudsakliga målet är att öka kunskapen om detta nätverk av nervceller så att vi i slutändan kan utveckla bättre läkemedel mot kronisk smärta och klåda, tillstånd där detta nätverk inte är i balans och där dagens behandling är otillräcklig.

Uthönskande av den bästa veckans
EMBRYOUTVECKLING

Karolinska Institutet

Embryonala stamceller är celler som isolerats från det tidiga embryot och som har potential att ge upphov till alla celler i en vuxen individ. Forskningen kring embryonala stamceller har gjort stora framsteg de senaste tre decennierna och upptäckten att fullt utmognade celler kan omprogrammeras till tidiga stamceller har ökat förhoppningarna kring dessa celler. Forskningen inom tidig embryoutveckling har till absolut största delen gjorts med hjälp av möss som modellsystem men det humana embryot är förhållandevis outforskat. För att säkert och effektivt utnyttja dessa pluripotenta stamceller som kan ge upphov till alla slags celler i en vuxen individ inom så kallad regenerativ medicin, som syftar till att återbilda celler, måste detta förändras.

De första dagarna efter att ägget blivit befruktat sker en snabb celledelning för att kunna generera de tre första vävnaderna bestående av två extraembryonala celltyper: trofoblastceller som bildar den framtida moderkakan och hypoblastceller som bildar de framtida fosterhinnorna. Den tredje celltypen är epiblastcellerna som kommer att bilda det framtida embryot. Det är från epiblastcellerna som embryonala stamceller är skapade. Det har dock visat sig att embryonala stamceller från möss och män-

niskor är väldigt olika i form, genuttryck och odlingskrav. Det är inte fastställt vilka orsakerna till dessa skillnader är. De humana cellerna liknar mer de stamceller som är isolerade från mogna musembryon, så kallade epiblast-deriverade stamceller. Detta är bara ett exempel som tyder på slående skillnader i hur dessa celltyper mognar i möss och människor.

Det övergripande målet för forskningsprojektet är att utöka kunskapen kring de molekylära och cellulära mekanismer som styr det tidiga embryot och att överföra denna kunskap till tidig human utvecklingsbiologi. Studien har två specifika grundläggande mål: Att karakterisera hur och när de pluripotenta stamcellerna blir låsta till respektive celltyp i det tidiga embryot samt att karakterisera de två stamcellstyper som finns under musens utveckling och huruvida de båda återfinns i det humana embryot.

Dessa studier kommer inte bara att öka vår grundläggande förståelse av tidig human embryoutveckling utan även att vara av betydelse för regenerativ medicin och förståelsen av bakomliggande orsaker till tidiga graviditetskomplikationer och missfall.

*Fredrik
Lanner*

Anders
Rosengren

NYA LÄKEMEDEL

mot typ 2-diabetes genom nätverksanalys

Lunds universitet

Över 250 miljoner människor har typ 2-diabetes. Sjukdomen ökar kraftigt och kommer att utgöra ett av de största globala hälsohoten framöver. Befintlig läkemedelsbehandling riktar enbart mot symptomen och inte mot de underliggande sjukdomsmekanismerna. Dess otillräcklighet visar sig genom allvarliga komplikationer, till exempel hjärtinfarkt, stroke, njursvikt och synpåverkan som drabbar åtskilliga patienter. Det finns därför ett mycket stort behov av nya läkemedel mot typ 2-diabetes för att förhindra sjukdomens svåra komplikationer och förbättra livssituationen för patienterna.

I detta forskningsprojekt används en ny strategi för att möjliggöra mer specifik behandling riktad mot de bakomliggande sjukdomsmekanismerna. Vi kommer att undersöka större nätverk av gener i stället för att studera en gen åt gången, vilket är det vanligaste idag. Nyligen har vi, genom att använda denna metod, identifierat två nya sjukdomsgener för typ 2-diabetes.

Dessa båda gener kommer att studeras i detalj. Vi kommer även att undersöka patienter med typ 2-diabetes och kartlägga vilka gennätverk som ändras i relation till sjukdomsutvecklingen.

Målet är att identifiera nyckelgener i dessa gennätverk och detaljstudera dessa i laboratoriet för att finna nya angreppsmål för läkemedelsbehandling. Detta är ett nytt sätt att direkt koppla den kliniska sjukdomsutvecklingen till nätverksanalyser och cellstudier. På lång sikt är målet att återföra de allra mest intressanta fynden till patienterna genom kliniska prövningar.

Forskningsprojektet syftar till att bättre förstå folksjukdomar som typ 2-diabetes och har potentialen att leda till innovationer i form av nya målproteiner för behandling av diabetes. Visionen är att utveckla en plattform för tvärvetenskaplig diabetesforskning och en kreativ och utvecklande forskningsmiljö.

Nya sätt att kända
HUR HJÄRNTUMÖRER UPPSTÅR
och hur de kan behandlas

Uppsala universitet

MYCN tillhör en familj av MYC-proteiner som är inblandade i minst hälften av all typ av cancer. Vi studerar MYCN som är starkt kopplat till hjärntumörer hos barn och vuxna som har mycket dålig prognos. MYCN-proteinet behövs under hjärnans utveckling men proteinet har en mycket kort halveringstid och bryts därför snabbt ner i normala celler.

Forskningsprojektet har upptäckt hur MYCN undviker nedbrytning och genomgår stabilisering vid uppkomsten av hjärntumörer. Hos patienter med hjärntumör har vi identifierat mutationer (genetiska förändringar) i FBW7, ett enzym som styr stabiliseringen av MYCN.

Studien siktar på att först hitta den normala celltyp som dessa hjärntumörer uppstår ur. I olika modeller samt i tumörceller som odlas

från patienter vill vi undersöka stabiliseringen av MYCN och identifiera andra proteiner som samverkar med MYCN i tumören. För att förhindra att hjärntumörer uppstår måste vi förstå vilka steg som krävs och i vilken ordning de uppträder.

Nyligen har studien identifierat två substanser som potentiellt kan användas i cancerbehandlingar. Den ena substansen hämmar själva regleringen av MYCN och den andra hämmar dess stabilisering. Forskningsprojektets förhoppning är att kunna förklara hur MYCN stabiliseras, visa hur MYCN driver tumörutveckling och se om de nyligen identifierade substanserna kan bli potentiella läkemedel i framtida behandlingar av dessa dödliga och svårbehandlade hjärntumörer.

*Fredrik
Swantling*

*Anna
Wredenberg*

CELLENS KRAFTVERK

- dess funktion och dysfunktion

Karolinska Institutet

Mitokondrierna beskrivs ofta som cellens kraftverk, eftersom majoriteten av energin i cellerna kommer ifrån det mitokondriella nätverket. Detta nätverk är dynamiskt och ändrar kontinuerligt form för att anpassa sig till cellens behov. En störd mitokondriefunktion leder inte bara till ett flertal olika nedärvda genetiska sjukdomar utan har även associerats till olika åldersrelaterade sjukdomar samt till den normala åldrandeprocessen. Mitokondriella sjukdomar orsakas av genetiska förändringar i våra arvsanlag vilket kan resultera i mycket varierande symptom. Sjukdomsmekanismerna bakom de mitokondriella sjukdomarna är till stor del okända, dessutom är kunskapen om den basala regleringen av mitokondriens funktion otillräcklig.

Eftersom det ännu inte finns några behandlingar för de mitokondriella sjukdomarna, är det av stor vikt att studera mitokondrien och dess reglering för att förstå orsaken bakom dessa sjukdomar. Forskningsprojektet använder bananflugan som modellsystem. Den har använts som ett instrument för att studera geners beteende under mer än 100 år. Det

mitokondriella systemet är i det närmaste identiskt i däggdjur och fluga. Studier av basala mitokondriella funktioner i bananfluga kan därför också illustrera hur systemet fungerar hos människor. Bananflugan är dessutom ett mycket fördelaktigt genetiskt modellsystem eftersom dess DNA förhållandevis enkelt kan manipuleras – gener kan fördubblas, tas bort, och mutationer kan introduceras i gener. Diagnostiken av genetiska sjukdomar har utvecklats mycket snabbt och vi har idag tillgång till unika patientmaterial vilket för forskningen framåt.

Studien återskapar specifika mutationer som leder till störd mitokondriefunktion i bananfluga och studerar de bakomliggande sjukdomsprocesserna i ett komplett fysiologiskt system. Dessa specifika mutationer kan även användas i screeningexperiment av olika substanser med potential för behandling av patienter. Studien kommer att öka kunskapen om hur mitokondriell funktion regleras samt hur mitokondriell dysfunktion orsakar sjukdom.

SO FAR, SO GOOD

*What skin and hair follicle stem cells
have taught us so far*

In the first year of support by the Ragnar Söderberg Foundation we have made very good initial progress towards realizing the proposed project *Decoding the heterogeneity of hair follicle stem cells in skin regeneration and cancer initiation*. The overall aim is to understand why, how and where cancer development starts. It is intriguing that thousands of cells in a body acquire deleterious events every day; nonetheless – compared to the high number of cells carrying mutations – the initiation of cancer is a very rare event. To decipher what is happening during cancer formation, it is crucial to know how healthy tissue is maintained. By using a “Confetti” mouse model we have marked stem cells in different colors and followed their progeny in healthy skin. This way we could describe a new stem cell population in the skin.¹ The new finding will contribute to the emerging concept for tissue maintenance during normal physiology. The concept suggests that stem cells maintain locally restricted parts of an organ during health (like a LEGO house built by differently colored stones and each stone is maintained separately) and only during an emergency situation like when a wound happens, stem cells leave their natural microenvironment and jointly repair the injury. It will be exciting to see if this emerging model, mainly drawn in skin, will also apply to other organs.

Maria Kasper
Ragnar Söderbergforskare i medicin 2012
Karolinska Institutet

PÅGÅENDE FORSKNING

Nyckeln till cancerens gåta finns i våra hårstrån, det är projektets övertygelse. Vår kropp skyddas från omvärlden av huden. Vår hud reagerar på detta vävnadsslitage genom att aktivera stamceller i huden som kan reparera vävnad och ersätta de skadade cellerna. Felaktig reglering av dessa stamceller kan leda till att cancer utvecklas. Långsiktigt hoppas projektet kunna bidra till att öppna nya möjligheter för riktad tumörterapi mot de transformerade stamcellerna som initierar cancer.

In order to unravel the signals that govern this tight spatial restriction of stem cells and their progeny during health, we will use “single cell sequencing” in collaboration with Sten Linnarsson’s group. Mouse skin cells contain fewer mRNA molecules when compared to many other cell types. Therefore, it was crucial for our project to first establish a protocol that allows us to detect differences between individual skin cells despite the small amount of mRNA molecules.²

And what have we learned so far about the process of cancer initiation? Again using our “skin stem cell” and Confetti mouse models, we introduced cancer-causing mutations in precisely defined stem cells and tracked the behavior of these cancer-initiating cells and their progeny. We found that these cells do not only divide faster, but also colonize areas outside their normal environment. These experiments provide first insights of how a few tumor-initiating cells can expand and establish tumor growth.¹

The next step will be to investigate the microenvironment, in which the distinct stem cell are located during health, and which role these microenvironments play during cancer initiation. In line with this aim, my research group was invited

to join the TARGET Linné Center³ – a cancer research network with strong emphasis on tumor microenvironment – which is a highly valuable network for me and my group to discuss science and gain expert knowledge in this research field.

The past year was also my first year as an independent group leader. I had the great opportunity to set up a “wet laboratory” from scratch, which included acquiring new equipment such as centrifuges, PCR machines and a dissection microscope. In May 2013, my group – a team of four: Anja Füllgrabe, Simon Joost, Alexandra Are and myself – moved in our new premises. Last year was a challenging and a memorable great year! I feel like I have learned more in the past year than usually in five years together; how it is to conduct interviews, hire people, organize chemical inventories, implement safety issues, organize a lab retreat, officially represent a research group and to make numerous decisions of very different kinds every day. Now when finally settled, I feel that I again can fully commit to research; and, I still take the time to look into the microscope and analyze confetti-colored hair follicles and observe how tumor-initiation starts. It’s truly exciting!

1. Füllgrabe A, Are A, Joost S, Haegerbarth A, Clevers H, Toftgård R & Kasper M. Manuscript submitted.
2. Islam S, Zeisel A, Joost S, La Manno G, Zajac P, Kasper M, Lönnerberg P, Linnarsson S. Quantitative single-cell RNA-seq with unique molecular identifiers. *Nat Methods*. (2014). Feb;11(2):163-6.
3. <http://ki.se/onkpat/target-ett-natverk-inom-cancerforskning?l=sv&d=22000>

BEVILJADE ANSLAG

Rättsvetenskap

Domar utan fördomar – om de-biasing i bevisvärdering

Christian Dahlman, Lunds universitet

4 117 017 kronor

Organiserad brottslighet på dagordningen

Anita Heber, Stockholms universitet

3 374 848 kronor

Äldrerätt

Ann Numhauser-Henning, Lunds universitet

2 954 416 kronor

Människohandel: effektiv bekämpning genom en preciserad definition?

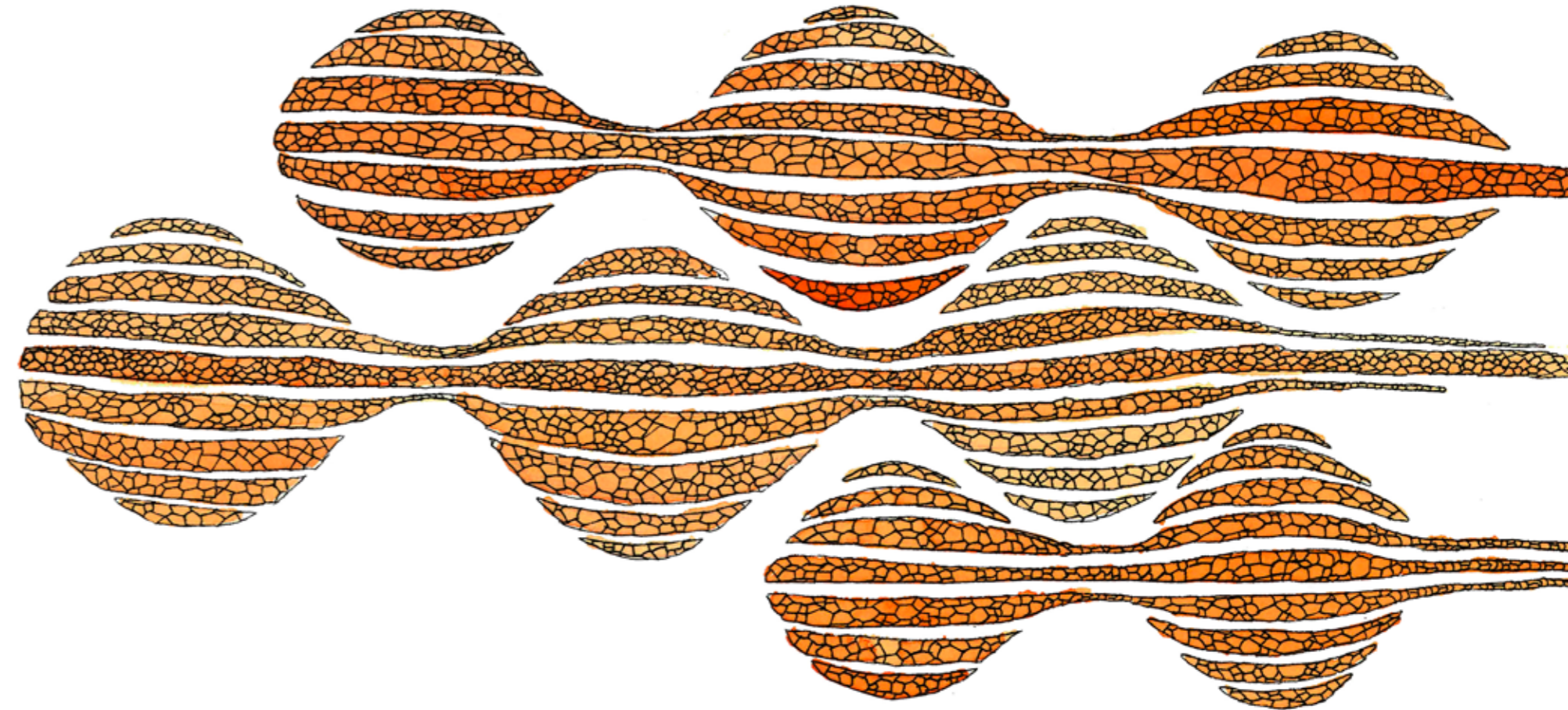
Leila Brännström, Lunds universitet

2 452 217 kronor

Statsrådets rättsliga ansvar

Patrik Bremdal, Uppsala universitet

827 000 kronor

Petter Asp

Ordförande för sakkunniggruppen

SAKKUNNIGA

Rättsvetenskap

Petter Asp
professor i straffrätt
Juridiska institutionen
Stockholms universitet

Said Mahmoudi
professor i internationell rätt
Juridiska institutionen
Stockholms universitet

Anna Singer
professor i civilrätt
Juridiska institutionen
Uppsala universitet

ÄLDRE RÄTT

Normativa perspektiv på åldrande

– Till synes neutrala regler får konsekvenser för äldre, säger en tydlig röst som jag identifierar som Göteborgsklingande på andra sidan av luren när jag ringer upp för att få veta mer om ett forskningsprojekt som stiftelsen har finansierat i två omgångar, 2011 och 2013. Rösten tillhör Ann Numhauser-Henning, professor i civilrätt med fokus på arbetsrätt vid Lunds universitet.

Hon driver forskningsprojektet *Äldrerätt – en forskningsmiljö om aktivt åldrande, social integration och äldres rättsliga ställning*. Projektet har pågått sedan 2012 då äldrerätt blev ett område inom ramarna för det så kallade Norma-programmet vid den juridiska fakulteten i Lund, där olika aspekter på åldrandets rättsliga villkor studeras. Norma står för Normative Development within the Social Dimension, Studies on the Normative Patterns and Their Development in the Legal Regulation of Employment, Housing, Family and Social Security from a European Integration Perspective. Norma-programmet startade Numhauser-Henning tillsammans med sin kollega professor Anna Christensen år 1996. Anna Christensen blev Sveriges första kvinnliga juridikprofessor (1975), och avled beklagligt nog i mars 2001.

A portrait of Ann Numhauser-Henning, a woman with short brown hair and glasses, wearing a dark jacket. The background is a blurred interior setting.

ANH

Ann Numhauser-Henning
Professor i civilrätt
Lunds universitet

PÅGÅENDE FORSKNING

Projektets ambition är att etablera området äldrerätt nationellt som en ny och självständig juridisk disciplin i parallell med barnrätt och kvinnorrätt. Målet är att skapa en forskarmiljö där skilda aspekter på åldrandets rättsliga villkor kan studeras långsiktigt och sammansmältas till en fördjupad kunskap om de äldres rättsliga ställ-

”När vi ser på gällande normer i vårt samhälle kan saker som verkar vara självklara, visa sig vara anmärkningsvärda när vi ser genom de äldres ögon.”

– Normas äldrerättsprojektet har tre ben, säger Numhauser-Henning och fortsätter, egentligen skulle det ju kunna finnas många fler, men det finns tre fokusområden till att börja med. *Äldres rättigheter i arbetslivet* handlar om till exempel regler för anställningsskydd, social trygghet och pensionssystem. Det andra området *Medborgerliga och sociala rättigheter för äldre* avser studier om familjerättsliga aspekter på åldrande, som till exempel god man-problematiken med moderna familjesammansättningar men också sjukförsäkringar och offentliga verksamheter som berör de äldre. Exempel på det är hemtjänsten. Det tredje benet *Rättigheter för äldre migranter* belyser de komplikationer som finns med en åldrande befolkning, som till exempel har arbetskraftsvandrat.

Nya krav på samhället har uppkommit som en effekt i takt med att befolkningen har blivit allt äldre, det kan hanteras på olika sätt genom olika discipliner.

– Vi tycker att det är viktigt med en rättsvetenskaplig ansats också. När vi ser på gällande normer i vårt samhälle kan saker som verkar vara självklara, visa sig vara anmärkningsvärda när vi ser genom de äldres ögon, berättar Numhauser-Henning.

Numhauser-Henning talar om ”äldreglasögon” och menar att samhället ser annorlunda ut genom dem. Plötsligt känns det som om polletten har trillat ner, för medan Numhauser-Henning fortsätter att beskriva de mest självklara saker i vardagen inser jag att det inte är så enkelt, sett genom ”äldreglasögonen”. Pensionssystemet och skatterätten är stora och därför mer självklara fall för äldrerätten, anställningsvillkor och arbetsrätt likaså. Mellan dessa fall förekommer många andra mer eller mindre problematiska tillfällen och platser i livet där äldreglasögonen behövs. Numhauser-Henning avbryter mina tankar: – Ett enkelt exempel är att vi numera förväntas betala bussbiljetten med hjälp av våra smartphones och appar – det är inte alls självklart för de äldre att ens äga en mobiltelefon, än mindre att betala med hjälp av den!

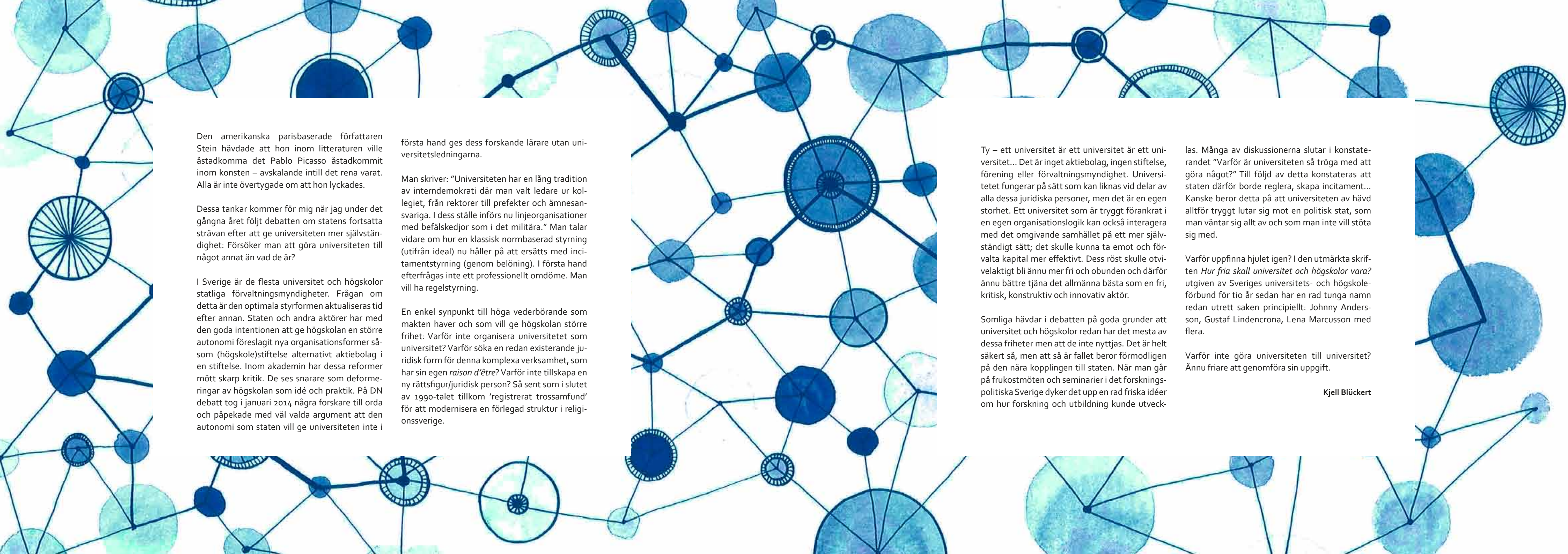
– Ambitionen är att höja medvetenheten om dessa problem för att samhället ska kunna vara bättre förberett på att bemöta kraven på en påtaglig demografisk förändring med en större och äldre generation. Vi ska också komma ihåg att ålder är ett sätt att strukturera samhället, det märks överallt, påpekar Numhauser-Henning.

Mona Norman

Ett universitet är ett universitet är
ETT UNIVERSITET

Den modernistiska – för att inte säga kubistiska – författaren Gertrude Stein (1874–1946) har för alltid skrivit in sig i språket med formuleringen “en ros är en ros är en ros”. Enkelt uttolkat kan man säga att uttrycket motsvarar meningen i det franska talesättet att kalla en katt för en katt. Saker är vad de är och vad de synes vara. Mer komplicerat än så är det inte, även om man förstås skulle kunna fördjupa förståelsen av uttrycket i en filosofisk diskussion om identitet och om hur våra begrepp har del i det de betecknar.

Den amerikanska parisbaserade författaren Stein hävdade att hon inom litteraturen ville åstadkomma det Pablo Picasso åstadkommit inom konsten – avskalande intill det rena varat. Alla är inte övertygade om att hon lyckades.

Dessa tankar kommer för mig när jag under det gångna året följt debatten om statens fortsatta strävan efter att ge universiteten mer självständighet: Försöker man att göra universiteten till något annat än vad de är?

I Sverige är de flesta universitet och högskolor statliga förvaltningsmyndigheter. Frågan om detta är den optimala styrformen aktualiseras tid efter annan. Staten och andra aktörer har med den goda intentionen att ge högskolan en större autonomi föreslagit nya organisationsformer såsom (högskole)stiftelse alternativt aktiebolag i en stiftelse. Inom akademien har dessa reformer mött skarp kritik. De ses snarare som deformationer av högskolan som idé och praktik. På DN debatt tog i januari 2014 några forskare till orda och påpekade med väl valda argument att den autonomi som staten vill ge universiteten inte i

första hand ges dess forskande lärare utan universitetsledningarna.

Man skriver: "Universiteten har en lång tradition av interndemokrati där man valt ledare ur kollegiet, från rektorer till prefekter och ämnesansvariga. I dess ställe införs nu linjeorganisationer med befälskedjor som i det militära." Man talar vidare om hur en klassisk normbaserad styrning (utifrån ideal) nu håller på att ersättas med incitamentstyrning (genom belöning). I första hand efterfrågas inte ett professionellt omdöme. Man vill ha regelstyrning.

En enkel synpunkt till höga vederbörande som makten haver och som vill ge högskolan större frihet: Varför inte organisera universitetet som universitet? Varför söka en redan existerande juridisk form för denna komplexa verksamhet, som har sin egen *raison d'être*? Varför inte tillskapa en ny rättsfigur/juridisk person? Så sent som i slutet av 1990-talet tillkom 'registrerat trossamfund' för att modernisera en förlegad struktur i religionsverige.

Ty – ett universitet är ett universitet är ett universitet... Det är inget aktiebolag, ingen stiftelse, förening eller förvaltningsmyndighet. Universitetet fungerar på sätt som kan liknas vid delar av alla dessa juridiska personer, men det är en egen storhet. Ett universitet som är tryggt förankrat i en egen organisationslogik kan också interagera med det omgivande samhället på ett mer självständigt sätt; det skulle kunna ta emot och förvalta kapital mer effektivt. Dess röst skulle otvivelaktigt bli ännu mer fri och obunden och därför ännu bättre tjäna det allmänna bästa som en fri, kritisk, konstruktiv och innovativ aktör.

Somliga hävdar i debatten på goda grunder att universitet och högskolor redan har det mesta av dessa friheter men att de inte nyttjas. Det är helt säkert så, men att så är fallet beror förmodligen på den nära kopplingen till staten. När man går på frukostmöten och seminarier i det forskningspolitiska Sverige dyker det upp en rad friska idéer om hur forskning och utbildning kunde utveck-

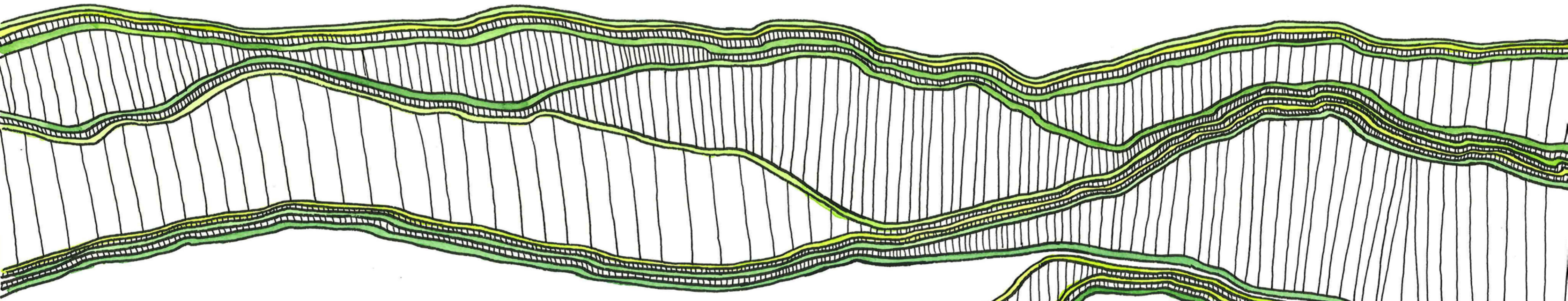
las. Många av diskussionerna slutar i konstatandet "Varför är universiteten så tröga med att göra något?" Till följd av detta konstateras att staten därför borde reglera, skapa incitament... Kanske beror detta på att universiteten av hävd alltför tryggt lutar sig mot en politisk stat, som man väntar sig allt av och som man inte vill stöta sig med.

Varför uppfinna hjulet igen? I den utmärkta skriften *Hur fria skall universitet och högskolor vara?* utgiven av Sveriges universitets- och högskoleförbund för tio år sedan har en rad tunga namn redan utrett saken principiellt: Johnny Andersson, Gustaf Lindencrona, Lena Marcusson med flera.

Varför inte göra universiteten till universitet? Ännu friare att genomföra sin uppgift.

Kjell Blücker

Ragnan Södenbengs stiftelse
ÅRSREDOVISNING

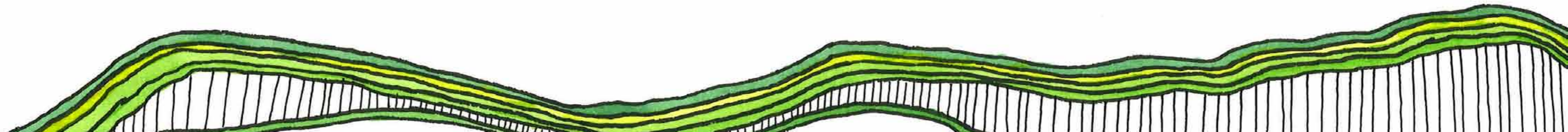

Resultaträkning

	2013-01-01 – 2013-12-31	2012-01-01 – 2012-12-31
Intäkter		
Utdelningar	83 176 379	151 408 694
Ränteintäkter	2 520 420	2 907 825
Summa intäkter	85 696 799	154 316 519
Kostnader		
Externa kostnader	-3 287 635	-2 606 805
Personalkostnader	-3 523 820	-2 969 901
Avskrivningar av inventarier	-62 482	-62 482
Summa kostnader	-6 873 937	-5 639 188
Förvaltningsresultat	78 822 862	148 677 331
Resultat från finansiella poster		
Ränteintäkter	28	113
Räntekostnader	-3 916	-1 757
Summa finansiella poster	-3 888	-1 644
Resultat efter finansiella poster	78 818 974	148 675 687
Årets resultat	78 818 974	148 675 687

Balansräkning

	2013-12-31	2012-12-31
TILLGÅNGAR		
Anläggningstillgångar		
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>		
Inventarier	177 523	240 005
<i>Finansiella anläggningstillgångar</i>		
Värdepapper	298 502 715	298 502 715
Summa anläggningstillgångar	298 680 238	298 742 720
Omsättningstillgångar		
Övriga fordringar	14 847	229
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	41 484	27 619
Kassa och bank	158 201 594	227 819 613
Summa omsättningstillgångar	158 257 925	227 847 461
Summa tillgångar	456 938 163	526 590 181

Balansräkning

	2013-12-31	2012-12-31
EGET KAPITAL OCH SKULDER		
Eget kapital		
<i>Bundet eget kapital</i>		
Donationskapital	354 096 867	354 096 867
<i>Fritt eget kapital</i>		
Disponibla medel	-2 672 198	15 140 472
Summa eget kapital	351 424 669	369 237 339
Kortfristiga skulder		
Beviljade, ej utbetalda anslag	104 824 167	156 886 822
Övriga skulder	275 511	337 324
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	413 816	128 696
Summa kortfristiga skulder	105 513 494	157 352 842
Summa eget kapital och skulder	456 938 163	526 590 181

Värdepapper

ANTAL AKTIER

Ratos AB, A och B	27 341 793
SCA Svenska Celulosa AB, B	90 000
Industrivärden AB, C	40 000
Sandvik AB	25 000
Hennes & Mauritz AB, B	20 000
Skanska AB, B	20 000
Swedbank AB, A	10 000
Swedbank, preferensaktie	5 000

Marknadsvärde 31 december 2013 **1 693 095 224**

Stiftelsens revisor
Bingitta Bjelkenberg
PwC

Ragnar Söderbergs STIFTELSE

Ragnar Söderbergs stiftelse har enligt stadgarna som ändamål att finansiera forskning inom "företrädesvis de ekonomiska, medicinska och rättsvetenskapliga områdena".

Ragnar Söderberg (1900–1974) var en förgrundsgestalt inom svenskt näringsliv under 1900-talet. Han grundade stiftelsen den 5 maj 1960. Stiftelsens kapital omfattade då 6,5 miljoner kronor, idag ligger värdet på cirka 2 miljarder kronor. Med grundandet av stiftelsen skapades dels en stabil ägarstruktur i familjeföretaget Ratos, dels möjligheter att gynna angelägna samhällsnyttiga ändamål.

Under de femtio år som stiftelsen verkat har det forskningspolitiska landskapet genomgått stora förändringar. Även om donationen år 1960 var stor och betydelsefull, var staten då den dominerande forskningsfinansiären. Idag är läget ett helt annat

och externa finansiärer som företag, stiftelser och statliga forskningsråd betyder mer och mer för forskningens utförare. Ragnar Söderbergs stiftelse vill vara en betydelsefull aktör i detta landskap.

Stiftelsens verksamhet leds av styrelsen som består av donators efterkommande. Varje år görs två utlysningar: i maj i ämnesområdet medicin, i november i ämnesområdena ekonomi och rättsvetenskap. För att ta fram underlag för besluten finns en beredningsorganisation av professorer från de svenska universiteten. Stiftelsen arbetar med en trestegsmodell: ansökningarna bedöms av anonyma sakkunniga var och en för sig, därefter sammanträder varje ämnesområdes sakkunniga och föreslår en kortlista, med detta underlag fattar styrelsen beslut ibland även med intervjuer som underlag.

Stiftelsen har ett kansli med tre anställda.

STYRELSE

RAGNAR SÖDERBERG

ordförande

MARIE SÖDERBERG

vice ordförande

BARBRO MONTGOMERY

ledamot

KATARINA SÖDERBAUM

ledamot

ANN STERN

suppleant

JAN SÖDERBERG

suppleant

LARS SÖDERBERG

suppleant

ALEXANDRA MONTGOMERY

suppleant

KONTAKT

*Kansliet är beläget på Hamngatan 27 i centrala Stockholm.
Kontakta oss gärna med frågor, synpunkter och idéer.*

Kjell Blücker
vd
kb@ragnarsoderbergsstiftelse.se
0727-40 39 51

Åsa Jansson
forskningssekreterare
aj@ragnarsoderbergsstiftelse.se
0729-64 97 22

Mona Norman
kommunikationsansvarig
mn@ragnarsoderbergsstiftelse.se
0733-28 30 40

